

Pravidelná pedagogická diagnostika v MŠ

Pedagogická diagnostika všech dětí v MŠ a zejména pak diagnostika školní zralosti, resp. připravenosti, je jednou z klíčových aktivit vzdělávacího procesu v mateřské škole. Nejen proto je její provádění výslovně vyžadováno v rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Téma školní připravenosti, s ní spojených odkladů školní docházky a také téma efektivního provádění pravidelné pedagogické diagnostiky je ve společnosti i mezi odborníky stále diskutované, protože příprava na vstup do školy má nepopíratelný vliv na první roky dítěte v základní škole.

V praxi se pro pedagogickou diagnostiku v MŠ nejčastěji používají tzv. diagnostické záznamové archy, které si většinou sestavují paní učitelky samy. Ty mohou být dobře využitelné, pokud je paní učitelka dostatečně zkušená, dovede záznam dovedností sestavit i vyplnit a je zvyklá s ním pracovat. Není však výjimkou, že každá třída má archy jiné a paní učitelky u dětí sledují poněkud jiné dovednosti. Tato nejednotná praxe některým učitelkám nevyhovuje, jsou si vědomy určitých nedostatků a nejednoznačných kritérií či závěrů. Méně zkušeným pedagogům se také obtížně určují vývojová kritéria pro každou oblast vývoje nebo výchovy a mají starosti s výběrem diagnostických nebo rozvojových aktivit přiměřené úrovni.

Jak jsme v rámci našich projektů cílených na učitele MŠ zjistili, pedagogové jsou v oblasti diagnostiky v poněkud obtížné situaci. Na diagnostickou činnost jsou kladeny zvyšující se nároky, ale možnosti systémové podpory pro učitele jsou v tomto ohledu omezené. A to především z toho důvodu, že v našich podmínkách jsou ucelené materiály pro systematickou vývojovou diagnostiku a posuzování školní připravenosti stále doménou především psychologů a speciálních pedagogů v poradenských zařízeních, v lepším případě v přidružené ZŠ. Z praxe mateřských škol vyplývá, že pedagogická diagnostika v předškolních zařízeních je často do značné míry intuitivní, založená především na pozorování, které má své limity. Neexistuje dostatek vhodných diagnostických materiálů, které by byly plně v kompetenci pedagogů mateřských škol a práce s nimi by přinášela potřebné informace a efektivitu.

V zahraničí (viz např. Suleiman, Lyad: Integrating Data Mining and Social Network

Techniques into Development of a Web-based Adaptive Play-based Assessment Tool for School Readiness, University of Bradford, 2013), zejména v zemích s pokročile rozvinutým systémem školství, lze sledovat stále výraznější příklon k pravidelné a podrobné pedagogické diagnostice prováděné učiteli. Systematickou pedagogickou diagnostiku v některých provádějí učitelé již u dětí od 2,5 let.

Pedagogická diagnostika ale není proces statický, jehož cílem by bylo děti srovnávat. Základem moderního pojetí pedagogické diagnostiky je objevit pomocí kvalitních nástrojů aktuální informace o dítěti, jeho silné a slabé stránky, v rámci individuálního procesu a vzdělávání na získané výstupy reagovat a dítěti poskytovat potřebnou komplexní podporu v rozvoji. To potom pochopitelně zpětně vede i ke zefektivnění celého procesu vzdělávání dětí v MŠ a ke kvalitnější práci jednotlivých učitelů. S požadavkem na systematickou a odbornou pedagogickou diagnostiku, v níž se učitel cítí kompetentní, se zvyšuje šance na dosažení prvního ze základních cílů pedagoga –

mít o dítěti dostatek informací, které by uměl analyzovat ve prospěch vývoje dítěte.

Diagnostický systém iSophi

Pedagogicko-psychologická poradna STEP proto vyvinula na základě potřeb pedagogů v MŠ a také rodičů dětí diagnostický nástroj iSophi. Je to systém opírající se o 3 diagnostické pilíře: nástroj pro pedagogickou diagnostiku prováděnou učitelem MŠ, dále on-line dotazník pro rodiče zaměřený na dovednosti dětí a screeningovou aplikaci vytvořenou pro tablet či PC, se kterou pracuje dítě samostatně a díky ukládání jeho práce se využívá diagnostický potenciál hry. Dotazník pro rodiče slouží k lepšímu zorientování a edukování rodičů v tématu vývoje jejich dítěte. Screeningová aplikace je založena na dynamické diagnostice. Celý systém tak umožňuje kombinovat jak statický, tak dynamický způsob diagnostiky.

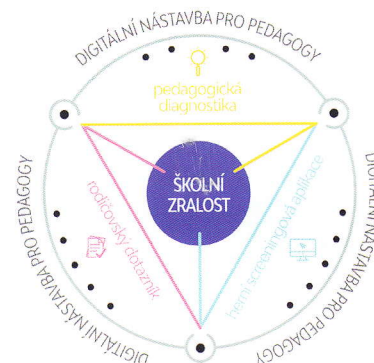

Schéma diagnostiky školní zralosti iSophi a jejich třech pilířů

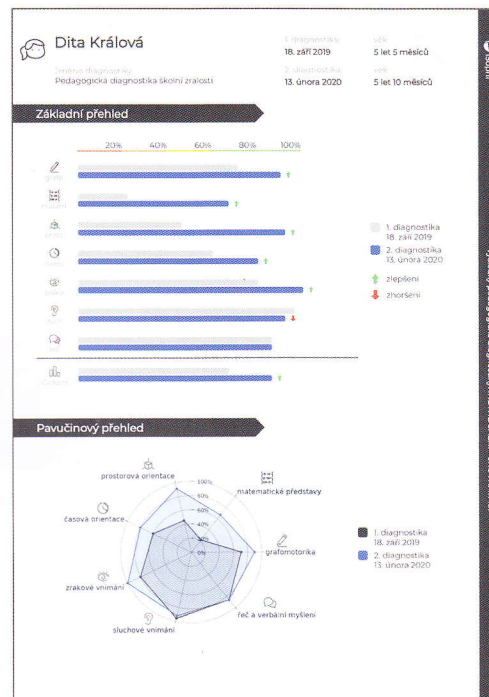
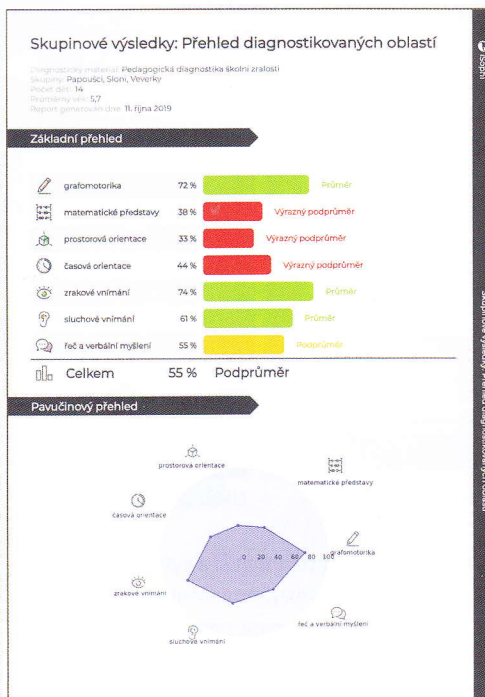
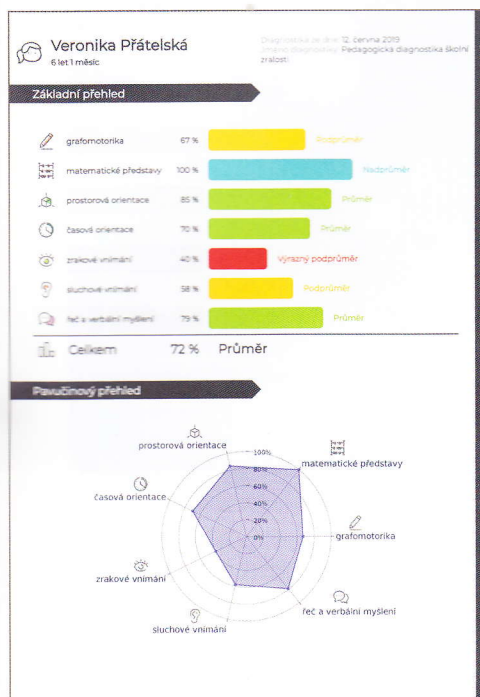
Diagnostický nástroj pro učitele určený věkovou skupinu 5-7 let, který jsme vytvořili jako první, v současné době používá přes 500 MŠ ve všech regionech ČR. Další dva nástroje pro pedagogickou diagnostiku věkových skupin 3-4 a 4-5 let jsou aktuálně ve fázi ověřování v praxi.

Benefity nástroje

Hlavními výhodami nástroje iSophi jsou jednoduchost používání, uživatelská pohodlnost

Nástroj pedagogické diagnostiky iSophi pro děti ve věku 5-7 let

Ukázka zprávy z digitálního záznamu první pedagogické diagnostiky.

Ukázka začátku zprávy sdružující výsledky dětí ve třídě. Z tohoto typu zprávy je pak zřetelné, které děti mají potíže v konkrétní oblasti.

Ukázka zprávy z digitálního záznamu první a druhé diagnostiky dítěte, ze které jsou jasné posuny v jeho vývoji během školního roku v MŠ.

a přehledné výstupy. Pokud bychom to měli vyjádřit „v jazyce iSophi nástroje“, důvodem k jeho užívání pro paní učitelky nejčastěji bývá:

- I intuitivnost užívání
- S systematické uložení
- O okamžitý výstup
- P prostupnost všech věkových skupin od 3 do 7 let
- H hromadné výsledky celé třídy
- I informace pro učitele i rodiče

Diagnostický nástroj pro učitele

Hlavní součástí celého systému iSophi je diagnostický nástroj určený pro práci učitele s dítětem. Tento nástroj je zaměřen na zjišťování úrovně dovedností dítěte v sedmi základních oblastech. Jedná se o grafomotoriku, matematické představy, prostorovou orientaci, časovou orientaci, zrakové vnímání, sluchové vnímání a řeč a verbální myšlení. Celkově se test skládá z různých 18 úkolů, z nichž každý má několik samostatných položek. Všechny položky jsou hodnoceny podle způsobu řešení či odpovědi dítěte. Práce na těchto 18 úkolech zabere učitel s dítětem zhruba 25–35 minut při rychlém střídání činností a pomůcek, takže většina dětí u ní vydrží se zaujetím do konce a učitelka diagnostika neúměrně časově nezatíží. Při diagnostice pedagog sleduje kromě uvedených oblastí i koncentraci dítěte, jeho pracovní tempo a úroveň výslovnosti. Pedagogický nástroj obsahuje metodickou příručku, záznamové listy, specifické pomůcky k testování (pracovní

listy, pracovní karty, testové kartičky) a úložný box na uložení testových kartiček. Důležitou součástí je přátelský průvodce nástrojem, který pomůže při případné počáteční nejistotě učitelky, jak jednotlivé úkoly zadávat nebo hodnotit. Na stránkách www.isophi.cz lze nalézt i instruktažní video, jak s nástrojem pracovat.

Oblasti sledované pedagogickým nástrojem iSophi

Věk 5–7

- Grafomotorika
- Předmatematické představy
- Prostorová představivost
- Časová orientace
- Zrakové vnímání
- Sluchové vnímání
- Verbální myšlení
- Sociálně-emoční porozumění + pozornost, řeč

U věkových skupin 3–4 a 4–5 let pomocí nástroje sledujeme tytéž oblasti a navíc:

- Sebeobsluha
- Jemná motorika
- Hrubá motorika

Digitální záznam a vyhodnocení

Při využití tištěného záznamového archu pedagog zapisuje bodový zisk dítěte v jednotlivých oblastech a počítá celkový počet bodů. Jednoduchý diagram umožňuje orientační zhodnocení výkonu dítěte (zda výkon byl přiměřený věku,

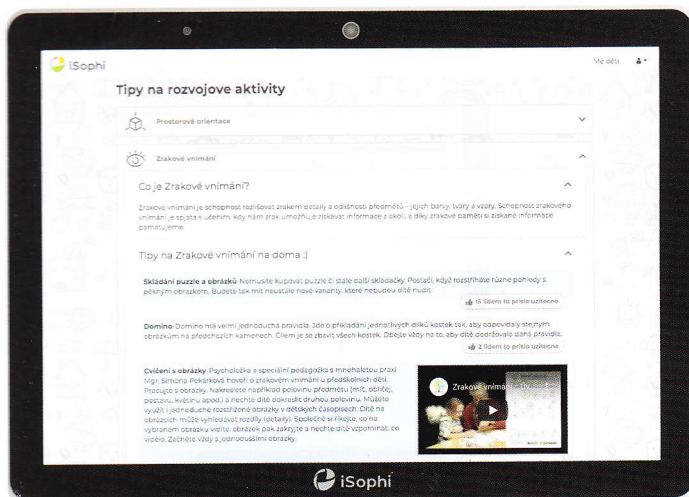
podprůměrný nebo nadprůměrný). Pokud pedagog zvolí digitální formu záznamu, pak hodnocení jednotlivých úkolů přímo zadává do tabletu nebo počítače a následně program vyhodnotí a vizualizuje výsledky. Právě rychlost zpracování a možnost grafického znázornění výsledků jsou velkou předností této formy záznamu.

Digitální záznam následně umožňuje i srovnání diagnostiky ze dvou období, například pokud se učitel rozhodne pro diagnostiku v předškolním roce na podzim a poté znovu na jaře. V tomto srovnávacím záznamu dobře vidí učitel (a poté i rodič) pokroky dítěte v jednotlivých oblastech. Naše zkušenosti ukazují, že na prostá většina rodičů vítá takovou podrobnější informaci o stavu připravenosti svého dítěte, jsou také spokojeni s tím, že výsledky jsou přehledně graficky znázorněny. Získané informace navíc umožní učitelům navrhnout rodičům vhodné aktivity pro domácí přípravu.

Bonusem digitálního záznamu je také možnost hromadně zaznamenat výsledky celé skupiny dětí, například třídy v MŠ. Učitel potom může dobře vidět, u kolika dětí (a u kterých) je vhodné zaměřit se například na grafomotoriku, u kterých na sluchové vnímání apod. To umožňuje učitelce konkrétně naplňovat princip individualizace ve vzdělávání.

Rodičovský dotazník

Druhým pilířem systému iSophi je dotazník pro rodiče. Obsahem tohoto rodičovského dotazníku je 95 otázek v on-line podobě, po jejichž zodpo-

Ukázka z on-line dotazníku pro rodiče a tipy podpory pro jejich dítě

Ukázka z herní screeningové aplikace (úkol logické řady)

vězení rodiče obdrží na svoji e-mailovou adresu vyhodnocení, které je možné následně sdílet i s učiteli a podpořit tak oboustrannou spolupráci na rozvoji dítěte. Rodiče také mají k dispozici ihned sumář návodů a tipů, jak mohou začít podporovat oblast, která je aktuálně u jejich dítěte slabší.

Otázky v dotazníku jsou voleny z obdobných oblastí, které má k dispozici učitel ve svém diagnostickém nástroji, avšak jsou pokládány formou vhodnou pro rodiče, tzn. rodič se zamýšlí nad jednotlivými dovednostmi dítěte pomocí jednoduchých návodných otázek sdružených do oblastí, např.: Když jdeme ven..., Když si povídáme... apod.

Screeningová aplikace

Posledním, doplňujícím pilířem diagnostického systému iSophi je screeningová herní aplikace pro děti určená pro tablet nebo počítač. Dítě prochází hrou motivovanou příběhem a v průběhu této hry zkouší plnit úkoly, sestavené opět tak, aby zahrnovaly všechny důležité oblasti předškolního vývoje, resp. školní připravenosti. S přítelem myšákem tak prochází úkoly prověřující jeho dovednost zrakového rozlišování, sluchového vnímání, matematických představ, prostorové představivosti apod., přičemž úspěšnost dítěte je zaznamenávána. Myšák dítěti vždy podá informaci o správnosti řešení a případně ukáže řešení správné. Dítě se pak může k úkolům opakovaně vracet a korigovat tak svoji úspěšnost v nich.

Uživatelská podpora iSophi

Celý systém včetně nástroje pro učitele je koncipován tak, aby byl uživatelsky přívětivý pro obsluhu a také maximálně intuitivní. Avšak v případě zájmu o přímé osobní proškolení přijedou naši konzultanti přímo do MŠ a společně s učiteli vyzkouší práci s nástrojem. Na stránkách www.isophi.cz, především v sekci Podpora, lze nalézt nejen základní informace,

ale také možnost stáhnout si a vytisknout záznamové listy pro vyhodnocení, testové pracovní listy a dále pracovní a diagnostické listy pro následný rozvoj jednotlivých oblastí. Jsou zde také k dispozici aktuální elektronické verze průvodců pro práci s nástrojem.

iSophi diagnostický nástroj je v současnosti již dva roky školkami využíván a díky velkému množství sebraných dat je prováděna jeho standardizace, aby mohly být zpřesněny normy. Ty pomohou učitelům a rodičům se zorientovat, jaká úroveň dovednosti je u dítěte vzhledem k věkovému průměru přiměřená a jaká je známou potřeby danou oblast posilovat. PPP Step sbírá podněty k aktualizaci nástroje od samotných učitelů a rodičů, významné bylo také posouzení nástroje ze strany odborníků. Ti se – stejně jako učitelé – vyjádřili kladně zejména k modernosti a uživatelské přívětivosti pedagogického nástroje:

Doc. PhDr. Zora Syslová, Ph.D.

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, Ústav primární a preprimární edukace

„Autorky diagnostického nástroje přinášejí potřebné informace k samotnému provádění odborného poznávání dětí s důrazem na zjištění jejich úrovně zralosti zejména v kognitivní oblasti. To přináší zefektivnění procesu diagnostikování dětí s následnou oporou a intervencí tak, aby dítě bylo na školní vzdělávání adekvátně připraveno, ale současně aby byl podpořen diferencovaný přístup ke vzdělávání dětí... Diagnostický nástroj považuji za přínosný a aktuální a doporučuji jeho používání.“

Doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, Ústav primární a preprimární edukace

„Jedná se o ojedinělý nástroj na českém trhu. Zejména pro adekvátní obsahovou strukturu, možnost využití papírové i digitální formy zpracování, jednoduchost administrování, zcela

logické uspořádání a kvalitní formální úroveň všech materiálů. Za velký klad považuji to, že pedagogové nemusí absolvovat speciální školení zaměřené na administraci testu a vytvořené materiály jsou velmi návodné a postačující pro využití v předškolních zařízeních...“

Mgr. Tereza Komárková, Ph.D.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra pedagogiky

„Pedagogický test považuji za výborný diagnostický nástroj určený pedagogům, který slouží k posouzení školní zralosti a možných oslabených oblastí u dětí ve věku 5–7 let... Velkou předností testu je jeho ojedinělost..., aktuální standardizace, moderní digitální verze, velmi dobrá struktura a relevantní obsahová stránka, příjemné uživatelské prostředí a celková formální stránka testu...“

Mgr. Simona Pekárková, Ph.D., CPsychol,

Mgr. et Mgr. Martina Švandová, Ph.D.

Pedagogicko-psychologická poradna STEP s.r.o. Kladno

(Autorky článku jsou autorkami diagnostických a rozvojových nástrojů iSophi. Věnují se psychologické a speciálně-pedagogické diagnostice a rozvoji dětí v PPP Step. Více informací naleznete na www.isophi.cz)

MÁTE ZÁJEM O BLIŽŠÍ PŘEDSTAVENÍ PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY ISOPHI?

Zajímá Vás možnost financování ze Šablon III?

Zajistěte si místo na nejbližším webinaru na www.isophi.cz nebo volejte na +420 770 178 961